

IQTISODIY XAVFSIZLIKDA RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI

Rustamov Farrux

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola raqamlashtirishning iqtisodiy xavfsizlikni kuchaytirishdagi muhim rolini o'rganadi. Unda raqamli texnologiyalar moliyaviy barqarorlik, iqtisodiy barqarorlik va milliy xavfsizlikka qanday hissa qo'shishi muhokama qilinadi. Tahlil tegishli adabiyotlarni ko'rib chiqishni, raqamli transformatsiyada qo'llaniladigan usullarni tekshirishni va siyosatchilar va korxonalar uchun natijalar va natijalarni baholashni o'z ichiga oladi.

Kalit So'zlar: Raqamlashtirish, iqtisodiy xavfsizlik, kiberxavfsizlik, texnologik yutuqlar, moliyaviy tizimlar, ma'lumotlarni himoya qilish, xatarlarni boshqarish.

Zamonaviy global iqtisodiyotda raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va barqarorlikning asosiga aylandi. Raqamli texnologiyalarning iqtisodiy tizimlarga qo'shilishi nafaqat samaradorlik va samaradorlikni oshiradi, balki iqtisodiy xavfsizlikni ham oshiradi. Iqtisodiy xavfsizlik deganda shaxslar, korxonalar va davlatlar o'zlarining iqtisodiy manfaatlarini turli tahdidlardan, shu jumladan moliyaviy inqirozlardan, kiberhujumlardan va bozordagi uzilishlardan himoya qila oladigan davlat tushuniladi. Ushbu maqolada raqamlashtirishning iqtisodiy barqarorlik va farovonlikni ta'minlashdagi roli ko'rib chiqiladi, raqamli yutuqlar iqtisodiy landshaftni qanday shakllantirishi va paydo bo'ladigan xavflardan himoya qilinishini o'rganadi.

Raqamlashtirishning iqtisodiy xavfsizlikka ta'sirini tushunish uchun mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish o'tkazildi. Ilmiy maqolalar, ma'ruzalar va amaliy tadqiqotlar tendentsiyalar, muammolar va potentsial echimlarni aniqlash uchun tahlil qilindi. Kiberxavfsizlik choralarini kuchaytirishda turli mamlakatlar va tashkilotlar tomonidan qo'llaniladigan metodologiyalar ham mazmunli tushunchalarni o'rganish uchun o'rganildi.

Raqamlashtirish turli o'lchovlar bo'yicha iqtisodiy xavfsizlikni oshirishda hal qiluvchi ro'l o'ynaydi. Iqtisodiy xavfsizlikda raqamlashtirishning ahamiyatini ta'kidlaydigan ba'zi asosiy jihatlar:

Ma'lumotlar Xavfsizligi:

- Shifrlash va autentifikatsiya: raqamlashtirish nozik iqtisodiy ma'lumotlarni himoya qilish uchun mustahkam shifrlash va autentifikatsiya choralarini amalga oshirishga imkon beradi. Bu moliyaviy operatsiyalar, shaxsiy ma'lumotlar va biznes ma'lumotlari ruxsatsiz kirishdan himoyalanganligini ta'minlaydi.

Moliyaviy Operatsiyalar:

- Raqamli to'lovlar: raqamli to'lovlar va onlayn-bankingga o'tish moliyaviy operatsiyalarning samaradorligi va shaffofligini oshirdi. Bu an'anaviy naqd pulga asoslangan tizimlar bilan bog'liq jismoniy o'g'irlik yoki yo'qotish xavfini kamaytiradi.

Firibgarlikning Oldini Olish:

- Kengaytirilgan tahlil: raqamlashtirish firibgarlikni aniqlash uchun ilg'or tahlil va sun'iy intellektdan foydalanishga imkon beradi. Tizimlar naqshlarni tahlil qilishi, anomaliyalarni aniqlashi va Real vaqt rejimida potentsial firibgarlik faoliyatini aniqlab, umumiy iqtisodiy xavfsizlikni oshirishi mumkin.

Ta'minot Zanjirining Chidamliligi:

- Raqamli ta'minot zanjirlari: ta'minot zanjirlarini raqamlashtirish ko'rinishni, kuzatuvchanlikni va samaradorlikni oshiradi. Bu xavflarni aniqlash va kamaytirishga yordam beradi, hatto uzilishlar sharoitida ham muhim iqtisodiy faoliyatning uzluksizligini ta'minlaydi.

Kiberxavfsizlik Choralari:

- Xavfsizlik devorlari va Antivirus: korxonalar va hukumatlar o'z operatsiyalarini raqamlashtirganda, kuchli kiberxavfsizlik choralarni amalga oshirish birinchi o'ringa chiqadi. Bunga xavfsizlik devorlari, antivirus dasturlari va kiber tahdidlardan himoya qilish, iqtisodiy infratuzilmani himoya qilish uchun boshqa vositalar kiradi.

Iqtisodiy Monitoring va siyosatni amalga oshirish:

- Real vaqtda ma'lumotlar: raqamlashtirish Real vaqtda iqtisodiy ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish imkoniyatini beradi. Bu iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshiroq monitoringini osonlashtiradi, hukumatlar va siyosatchilarga asosli qarorlar qabul qilish va o'z vaqtida aralashuvlarni amalga oshirish imkonini beradi.

Samaradorlik va mahsuldorlik:

- Avtomatlashtirish: raqamlashtirish ko'pincha samaradorlik va samaradorlikni oshirishga olib keladigan turli jarayonlarni avtomatlashtirishni o'z ichiga oladi. Ushbu samaradorlik iqtisodiy barqarorlik va barqarorlikka yordam beradi.

Global Raqobatbardoshlik:

- Innovatsiya va raqobatbardoshlik: raqamlashtirish innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi va global miqyosda iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshiradi. Raqamli texnologiyalarga sarmoya kiritadigan davlatlar tez rivojlanayotgan global iqtisodiy landshaftda raqobatlashish uchun yaxshiroq joylashadilar.

Xulosa va takliflar:

Maqolada raqamlashtirish va iqtisodiy xavfsizlik o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ta'kidlangan. Iqtisodiy faoliyat uchun raqamli platformalarga tayanishda davom etar ekanmiz, kiber tahdidlardan himoya qilish birinchi o'ringa chiqadi. Kiberxavfsizlik bo'yicha mustahkam chora-tadbirlarni amalga oshirish, xavflarni muntazam baholash va xalqaro hamkorlik barqaror iqtisodiy xavfsizlik tizimining muhim tarkibiy qismidir.

Bundan tashqari, kiberxavfsizlik texnologiyalari bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar va ishlanmalar paydo bo'layotgan tahdidlardan oldinda qolish uchun zarurdir.

Ushbu sohadagi kelajakdagi tadqiqotlar kiber tahdidlarning rivojlanayotgan xususiyatiga va iqtisodiy xavfsizlik choralarini moslashtirishga qaratilishi kerak. Sun'iy intellekt va blockchain kabi rivojlanayotgan texnologiyalarning iqtisodiy xavfsizlikka ta'sirini o'rganish qimmatli tushunchalarni berishi mumkin. Bundan tashqari, kiber jinoyatchilikka qarshi kurashda xalqaro hamkorlikning samaradorligini o'rganish yanada xavfsiz global raqamli muhitni rivojlantirishga hissa qo'shadi.

Ushbu maqola raqamlashtirishning iqtisodiy xavfsizlikdagi muhim ahamiyatini ta'kidlaydi va raqamli davr tomonidan yuzaga kelgan muammolarni hal qilish uchun proaktiv va hamkorlikdagi yondashuvni qo'llab-quvvatlaydi. Biz tobora o'zaro bog'liq bo'lgan dunyoda harakat qilar ekanmiz, iqtisodiy tizimlarimizni kiber tahdidlarga qarshi ta'minlash nafaqat zarurat, balki jamoaviy mas'uliyatdir.

Adabiyotlar.

1. Ageeva O.A., Tolvachev O.M., Prodchenko I.A., Kirova E.A., Zakharova A.V. Current Directions of Application of Mobile Technologies in the Scientific and Educational Process. In: Popkova E. (ed) Ubiquitous Computing and the Internet of Things: Prerequisites for the Development of ICT. Studies in Computational Intelligence. Cham: Springer. 2019;826:933-939. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13397-9_96
2. Ageeva O., Karp M., Sidorov A. (2021). The application of digital technologies in financial reporting and auditing. In: Popkova E.G., Sergi B.S. (eds) Smart Technologies for Society, State and Economy. ISC 2020. Lecture Notes in Networks and Systems. Cham: Springer. 2021;155:1526-1534. https://doi.org/10.1007/978-3-030-59126-7_167
3. Ageeva O.A., Bogoviz A.V., Osipov V.C., Kletsikova E.V., Makusczenko L.V. Unreadiness of society for information economy's formation. In: Sukhodolov A.P., Popkova E.G., Litvinova T.N. (eds) Models of modern information economy: conceptual contradictions and practical examples. Bingley: Emerald Publishing Limited; 2018. P. 115-125.
4. Adamova G.A., Khabib M.D., Teplyakova M.Y. The problems with information support of strategic management. In: Bogoviz A.V. (ed) Complex systems: Innovation and sustainability in the digital age. Studies in systems, decision and control. Cham: Springer. 2020;282:33-41. https://doi.org/10.1007/978-3-030-44703-8_5
5. Беловицкий К.Б., Николаев В.Г. Экономическая безопасность: учебное пособие. М.: Научный консультант; 2017. 286 с. 7. Bogoviz A.V., Revzon O.A., Poliakova V.V., Sumbatyan S.L., Morozova N.G. Successful Manifestations of the

Circular Economy in Modern Russia. In: Popkova E.G., Bogoviz A.V. (eds) Circular economy in developed and developing countries: Perspective, methods and examples. Bingley: Emerald Publishing Limited; 2020. P. 149–156. <https://doi.org/10.1108/978-1-78973-981-720201022>

6. РБК. Экономика Рунета: тематическое приложение к ежедневной деловой газете РБК. 2020;107(3274):4–6.